

В. О. Круглов,
доктор юридичних наук,
професор,

І. Л. Бородін,
доктор юридичних наук,
професор

ДО ПИТАННЯ ПРО ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАХОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

В статті розглядаються питання, пов'язані з проблемами визначення в законі заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення. Автори статті прийшли до висновку, що в Процесуально-виконавчий кодекс Республіки Білорусь про адміністративні правопорушення, а також в Кодекс України про адміністративні правопорушення в якості заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення доцільно включити обов'язок явки фізичної особи по виклику суду, органу (посадової особи), який проводить розслідування чи розглядає справу про адміністративне правопорушення, засвідчення стану сп'яніння, заборону експлуатації транспортного засобу, обшуку та вилучення.

Ключові слова: адміністративний процес, адміністративне провадження, заходи забезпечення провадження, стадії провадження, адміністративне правопорушення, адміністративне припинення, адміністративне стягнення, Процесуально-виконавчий кодекс, процесуальна норма.

Провадження у справах про адміністративні правопорушення це адміністративно-процесуальна діяльність органів (посадових осіб) завданням якої є встановлення об'єктивної істини у зв'язку із скоєнням адміністративного проступку. Процесуальні норми, що утворюють адміністративно-деліктний правовий інститут, регулюють порядок реалізації відповідних деліктних матеріальних норм, процедури їх застосування. (1.)

В процесі провадження у справах про адміністративні правопорушення заходи його забезпечення відіграють важливу роль. Щодо їх правової природи та призначення вченими – адміністративістами запропоновані дві загально визнані точки зору. Перша характеризує їх як різновид заходів адміністративного припинення. (2). Друга розуміє їх як особливу групу заходів адміністративно-процесуального забезпечення. Тобто на думку О.І. Миколенка вони застосовуються не з метою попередження чи припинення правопорушення, а у зв'язку з виявленням ознак правопорушення з метою забезпечення об'єктивного, всебічного і повного розгляду справи про адміністративний проступок. (3). Або, як стверджує В.Р. Кисин: «Меры админи-

стративно-процесуального обеспечения представляют собой создание принудительным путем условий для установления факта правонарушения и личности нарушителя, обнаружения, фиксации и исследования доказательств, необходимых для установления объективной истины по делу, создание иных условий для рассмотрения дела о правонарушении». (4). На наш погляд, друга точка зору є більш об'єктивною і переконливою.

Згідно ст. 8.1 Процесуально-виконавчого кодексу Республіки Білорусь про адміністративні правопорушення (далі – ПВКпАП) заходами забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення є: адміністративне затримання фізичної особи; особистий обшук затриманого; накладення арешту на майно; вилучення речей і документів; затримання і примусова евакуація транспортного засобу; позбавлення керування транспортним засобом; привід; видалення з приміщення, в якому розглядається справа про адміністративне правопорушення (5.) У відповідності з гл. 20 (ст. 260 – 267) Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі КУпАП) до заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопо-

рушення відносяться: адміністративне затримання особи; особистий огляд та огляд речей і документів; позбавлення водіїв керування транспортними засобами. (6).

На наш погляд, до заходів забезпечення провадження в справах про адміністративні правопорушення, крім тих, що не встановлені законодавством України та Білорусії, слід віднести обов'язок явки фізичних осіб по виклику суду, органу (посадової особи), що розслідує або розглядає справу про адміністративне правопорушення. З числа проанкетованих співробітників міліції Республіки Білорусь 91,1% висловилися за законодавче закріплення цього заходу в ПВКпАП, а за результатами опитування співробітників міліції м. Києва – 92,2% вважають за необхідне включення її в КУпАП. Необхідність такого доповнення законів визначається тим, що невиконання вищезгаданого заходу повинне стати підставою для доставлення порушника, яка може бути також віднесена до заходу забезпечення провадження у справі про адміністративне правопорушення. Останнє в ПВКпАП не передбачене взагалі, а КУпАП не відносить його до заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Нами пропонується така редакція статті.

Обов'язок явки по викликах.

«Громадяни, викликані судом (суддею), іншим державним органом, посадовою особою, що здійснює провадження у справі про адміністративне правопорушення, зобов'язані з'явитися в призначений час. В разі неявки без поважних причин вони можуть бути піддані примусовому доставленню.»

Хотілося б звернути увагу на відмінність запропонованого нами заходу процесуального забезпечення «обов'язку явки фізичної особи по виклику» від «доставлення порушника». Безумовно, обов'язок явки фізичної особи по виклику передуватиме доставленню порушника, а не є його різновидом. Доставлення порушника є примусовим вилученням особи, яка скоїла проступок, з місця його скоєння чи з місця виявлення такої особи, а також супровід її до органу, який у відповідності із законом має право на затримання чи притягнення до адміністративної відповідальності.

Явка по викликах повинна здійснюватися в іншому порядку, ніж доставлення. Лише невиконання цього заходу процесуального забезпе-

чення провадження є підставою для здійснення доставлення порушника.

На наш погляд, на законодавчому рівні необхідно встановити як заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення – заборона експлуатації транспортного засобу і огляд на стан сп'яніння. Такий захід як заборона експлуатації транспортного засобу законодавець Республіки Білорусь необгрунтовано виключив з проекту ПВКпАП, хоча на питання про необхідність його законодавчого закріплення, а також і огляду на стан сп'яніння 86,6% проанкетированих співробітників міліції відповіли позитивно. А опитування співробітників міліції м. Києва показало, що з них 88,1% за заборону експлуатації транспортного засобу і 88,5 % за огляд на стан сп'яніння як заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Ми пропонуємо законодавцеві Республіки Білорусь і України повернутися до розгляду даних проблем і викладаємо авторське бачення цих статей в ПВКпАП і КУпАП.

Заборона експлуатації транспортного засобу.

«Експлуатація транспортного засобу, що має несправності гальмівної системи, рульового управління, зчіпного пристрою, переобладнаного без відповідного дозволу, коли це загрожує безпеці руху, життю або здоров'ю людей, збереженню майна, охороні довкілля, забороняється уповноваженими на те посадовими особами органів внутрішніх справ, при цьому державні реєстраційні знаки підлягають зняттю до усунення причини заборони експлуатації транспортного засобу.»

Огляд на стан сп'яніння.

«1. Особа, яка керує транспортним засобом, відносно якої є достатні підстави вважати, що вона знаходиться в стані сп'яніння, підлягає направленню для медичного огляду на стан сп'яніння.

2. Направлення для медичного огляду на стан сп'яніння здійснюється посадовою особою, якій надано право державного нагляду і контролю за безпекою руху і експлуатації транспортного засобу відповідного виду.

3. У протоколі про направлення для медичного огляду на стан сп'яніння вказуються дата, час, місце, підстави направлення для медичного огляду, посада, прізвище і ініціали особи, яка склала протокол, відомості про транспортний засіб і про особу, відносно якої застосований

даний захід забезпечення провадження у справі про адміністративне правопорушення.

4. Протокол про направлення для медичного огляду на стан сп'яніння підписується посадовою особою, яка його склала і особою, відносно якої застосований даний захід.

5. В разі відмови особи, відносно якої застосований даний захід, від підписання протоколу в ньому робиться відповідний запис.

6. Медичний огляд на стан сп'яніння і оформлення його результатів здійснюються в порядку, встановленому законодавством Республіки Білорусь і України.»

Ще в 1973 році, провівши дослідження, Е.В. Додін до способів виявлення і процесуального закріплення речових доказів відніс обшук, виїмку і огляд. (7). Не вдаючись до подробиць проведеного дослідження, хочеться відзначити, що така точка зору має право на існування. Ми її підтримуємо, оскільки дійсно, під час проведення особистого огляду в процесі провадження в справах про адміністративні правопорушення, фактично здійснюється обшук з усіма витікаючими наслідками. Здійснюючи вилучення предметів і документів, що є знаряддям або безпосереднім об'єктом правопорушення і оформляючи це протоколом вилучення, фактично проводиться виїмка по аналогії з кримінальним процесом.

Дослідження вченого, що не втратило актуальності і сьогодні, привели нас до висновку про доцільність встановлення обшуку і виїмки як заходів забезпечення провадження в справах про адміністративні правопорушення. Ми пропонуємо, включити їх в ПВКпАП і КУпАП в такій редакції:

Обшук.

«1. Обшук може проводитися лише органами (посадовими особами), уповноваженими на те діючим Кодексом:

а) органів внутрішніх справ (міліцією) б) прикордонних військ (служби); в) воєнізованої охорони; г) митних органів; д) органів державної безпеки.

2. Посадова особа, яка здійснює провадження в справі про адміністративне правопорушення, має право винести постанову про проведення обшуку і з санкції прокурора (постанови судді) провести у присутності двох понятих і особи (повнолітнього члена його сім'ї), в якій проводиться обшук, якщо зібрані у справі докази дають підставу вважати, що в якому-небудь при-

міщенні або іншому місці, або в кого-небудь знаходяться знаряддя вчинення адміністративного правопорушення, предмети і цінності, добути протиправним шляхом, а також інші предмети або документи, що можуть мати значення для об'єктивного розслідування справи про адміністративне правопорушення.

3. Обшук в приміщеннях, зайнятих організаціями, проводиться в присутності представника даної організації.

4. У випадках, що не терплять зволікання, обшук може бути проведений без санкції прокурора (постанови судді), але з подальшим повідомленням прокурора (судді) в добовий термін про проведений обшук і його результати.

5. У постанові про проведення обшуку повинно бути вказано хто, де і у кого проводитиме обшук.

6. Проведення обшуку в нічний час, окрім випадків, що не терплять зволікання, не допускається.

7. Особам, в яких проводиться обшук, фахівцеві, понятим має бути роз'яснене їх право бути присутнім при всіх діях особи, що проводить обшук, і робити з приводу цих дій заяви, що підлягають занесенню в протокол.

8. При проведенні обшуку після пред'явлення постанови, посадова особа, що здійснює обшук, пропонує видати знаряддя вчинення адміністративного правопорушення, предмети і цінності, здобуті протиправним шляхом, а також інші предмети або документи, які можуть мати значення для об'єктивного розслідування справи про адміністративне правопорушення. Якщо вони видані добровільно і немає підстав побоюватися приховування предметів і документів, посадова особа, що проводить обшук, має право обмежитися вилученням виданого.

9. Посадова особа, органу, який здійснює провадження в справі про адміністративне правопорушення, що проводить обшук, має право заборонити особам, що знаходяться в приміщенні або місці, в якому проводиться обшук, а також особам, що приходять в це приміщення або місце, залишати його, а також вступати в контакт один з одним або іншими особами до закінчення обшуку.

10. Посадова особа, що проводить обшук, зобов'язана прийняти всі заходи для того, щоб не були розголошені, виявлені при обшуку, обставини інтимного життя особи, що займає дане приміщення, або інших осіб.

11. При проведенні обшуку посадова особа, що його проводить, повинна строго обмежуватися вилученням предметів і документів, що можуть мати відношення до справи. Предмети і документи, заборонені в обігу, підлягають вилученню незалежно від їх приналежності до справи.

12. Всі предмети, що вилучаються і документи пред'являються понятим і іншим присутнім особам, а у разі потреби упаковуються і опечатуються на місці обшуку.

13. Копія протоколу вручається під розписку особі, в якій був проведений обшук, або повнолітнім членам його сім'ї.

14. Якщо обшук проводився в приміщенні, що належить юридичній особі, копія протоколу вручається під розписку посадовій особі цієї юридичної особи.»

Ми вважаємо, що законодавець повинен визначити конкретні склади адміністративних правопорушень, за якими вказаним органам (посадовим особам) можна буде проводити обшук.

Віємка.

«1. Посадова особа, органу, що здійснює провадження в справі про адміністративне правопорушення, у присутності двох понять і особи, в якій проводиться віємка або повнолітнього члена його сім'ї вправі провести віємку предметів і документів, які мають значення для об'єктивного розслідування справи про адміністративне правопорушення, якщо зібраними у справі доказами встановлено, у кого і де вони знаходяться.

2. Віємка в приміщеннях, зайнятих юридичною особою, проводиться в присутності представника даної юридичної особи.

3. Віємка проводиться на підставі постанови посадової особи, яка здійснює провадження в справі про адміністративне правопорушення.

4. У постанові про проведення віємки повинно бути вказано хто, де і у кого проводитиме віємку.

5. Проведення віємки в нічний час, окрім випадків, що не терплять зволікання, не допускається.

6. Особам, в яких проводиться віємка, фахівцеві, понятим має бути роз'яснене їх право бути присутнім при всіх діях посадової особи, що проводить віємку, і робити з приводу цих дій заяви, що підлягають занесенню в протокол.

7. При проведенні віємки, після пред'явлення постанови пропонується видати предмети, до-

кументи, що підлягають вилученню, а в разі відмови в цьому, віємка проводиться примусово.

8. Посадова особа, що здійснює провадження в справі про адміністративне правопорушення, проводить віємку, має право заборонити особам, що знаходяться в приміщенні або місці, в якому проводиться віємка, а також особам, що приходять в це приміщення або місце, залишати його, а також вступати в контакт один з одним або іншими особами до закінчення віємки.

9. Посадова особа, яка проводить віємку зобов'язана прийняти всі заходи для того, щоб не були розголошені, виявлені при віємці, обставини інтимного життя особи, що займає дане приміщення, або інших осіб.

10. При проведенні віємки посадова особа, що її проводить, повинна строго обмежуватися вилученням предметів і документів, що можуть мати відношення до справи. Предмети і документи, заборонені в обігу, підлягають вилученню незалежно від їх приналежності до справи.

11. Всі предмети, що вилучаються, і документи пред'являються понятим і іншим присутнім особам, а в разі потреби упаковуються і опечатуються на місці віємки.

12. Копія протоколу вручається під розписку особі, в якій була проведена віємка, або повнолітнім членам його сім'ї.

13. Якщо віємка проводилася в приміщенні, що належить юридичній особі, копія протоколу вручається під розписку посадовій особі цієї юридичної особи.»

Стаття 10.13 «Огляд», на нашу думку, із глави 10 «Підготовка справи про адміністративне правопорушення» має бути перенесена в главу 8 «Заходів забезпечення адміністративно-деліктного процесу», оскільки вона ніяк не вписується в главу 10 ПВКпАП.

Література

1. Колпаков В.К.Адміністративно-деліктний правовий феномен: Монографія.-К. Юрінком Інтер, 2004.- С.390.

2. Комзюк А.Т. Заходи адміністративного примусу в правоохоронній діяльності міліції: Монографія. – Х., 2002.- С. 36 – 46.

3. Миколенко О.І.Адміністративний процес та адміністративна відповідальність в Україні: Навч. посіб./О.І. Миколенко . – Х.. Одісей, 2010. – С.161.

4. Кисин В.Р. Правовые аспекты административно-процессуального принуждения // Производство по делам об административных правона-

рушениях в органах внутренних дел: сб. науч. тр. – Киев: КВШ МВД СССР, 1983. – С. 23–36.

5. Процессуально-исполнительный кодекс Республики Беларусь об административных правонарушениях. – Минск: Амалфея, 2008 – 178 с.

6. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Введений в дію Постановою Верховною Радою Української РСР від 07.

12.1984.// ВВР УРСР.- 1984.- Додаток до №51. – ст.1122.

7. Додин Е.В. Доказательства в административном процессе. – М.: Юрид. лит., 1973. – 192 с.

В. А. Круглов, И. Л. Бородин

К вопросу о совершенствовании мероприятий обеспечения осуществления по делам об административных правонарушениях

В статье рассматриваются вопросы, связанные с проблемами определения в законе мер обеспечения производства по делам об административных правонарушениях. Авторы статьи приходят к выводу, что в Процессуально-исполнительный кодекс Республики Беларусь об административных правонарушениях, а также в Кодекс Украины об административных правонарушениях в качестве мер обеспечения производства по делам об административных правонарушениях целесообразно включить: обязанность явки физических лиц по вызову суда, органа (должностного лица) расследующего или рассматривающего дело об административном правонарушении, освидетельствование на состояние опьянения, запрещение эксплуатации транспортного средства; обыск и выемку.

V. A. Kruglov, I. L. Borodin

To the question about perfection measures of providing of realization in matters about administrative offences

In the article the questions connected with problems of definition in the law of measures of maintenance of administrative offences are considered. Authors of article come to conclusion, that in the Remedially-executive code of Byelorussia about administrative offences, as well as in the Code of Ukraine about administrative offences as measures of maintenance of administrative offences expediently to include: the duty of physical bodies on a call of court, body (official) investigating or considering was put about an administrative offence, with survey on a condition of intoxication, prohibition of operation of a vehicle; a search; and dredging.